

31-10-2014

Οι συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας

Καλλιόπη Σπανού, Συνήγορος του Πολίτη

Εισαγωγή

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως ανεξάρτητη αρχή με συνταγματική αποστολή να διαμεσολαβεί για την τήρηση της νομιμότητας, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την προστασία των δικαιωμάτων, είναι προνομιακός δέκτης των τάσεων που εμφανίζονται στην κοινωνία και την έννομη τάξη. Έχοντας κατακτήσει από την αρχή της λειτουργίας του, το 1998, την εμπιστοσύνη των πολιτών σε θέματα διακρίσεων και ξενοφοβίας, με κυρίαρχες τότε τις σχετικές αναφορές για την προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας και τον χειρισμό των θεμάτων αλλοδαπών, συνεχίζει να ερευνά και να αναδεικνύει σημαντικές περιπτώσεις διακρίσεων, άμεσων ή έμμεσων, έχοντας την πρόσθετη αποστολή της προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, κατ'εναρμόνιση του εσωτερικού μας δικαίου με τις σχετικές κοινοτικές Οδηγίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων (2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ, Ν.3304/2005). Στις εκθέσεις του σήμερα μπορεί κανείς να δει διάφορα θέματα διακρίσεων βάσει αναπηρίας, φύλου, ταυτότητας φύλου, ηλικίας, θρησκευτικών πεποιθήσεων και σεξουαλικού προσανατολισμού. Περίπου οι μισές υποθέσεις διακρίσεων ωστόσο (46,84% το 2013) που ερευνά ο Συνήγορος βάσει του Ν.3304/05 εξακολουθούν να επικεντρώνονται στην εθνοτική ή φυλετική καταγωγή.

Η ειδική έκθεση του Συνηγόρου για την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας

Σε [ειδική έκθεσή](#) του τον Σεπτέμβριο 2013 ο Συνήγορος συγκέντρωσε τις διαπιστώσεις του από τη διερεύνηση αναφορών που υποβλήθηκαν στην Αρχή σε περίοδο 16 μηνών (1 Ιανουαρίου 2012 έως 30 Απριλίου 2013), σε συνδυασμό με τις καταγγελίες των περιστατικών ρατσιστικής βίας που είχαν καταγραφεί το αντίστοιχο διάστημα από την Ελληνική Αστυνομία, τον Τύπο και το Δίκτυο Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, συνολικά 281 περιστατικά. Η πρώτη διαπίστωση της έκθεσης ήταν ότι οι 281 διασταυρωμένες καταγγελίες που καταγράφηκαν σε 16 μήνες καταδεικνύουν ότι η βία στους δρόμους με στόχο τον «διαφορετικό», με βάση την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, τη φυλή, το χρώμα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή το θρήσκευμα, είναι φαινόμενο υπαρκτό και συνεχώς εντεινόμενο. Η έκθεση αναφέρει ότι η *δραματική αύξηση του αριθμού των καταγγελιών για ρατσιστικές επιθέσεις αλλά και της κλιμακούμενης έντασης της ασκούμενης βίας, από τον Μάιο του 2012 και μετά, αντανακλά μεταξύ άλλων και τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις που επέτρεψαν την εκπροσώπηση στο εθνικό*

Κοινοβούλιο του κόμματος της Χρυσής Αυγής, το οποίο διακρίνεται για τον πρωτοφανή σε οξύτητα και επιθετικότητα εθνικιστικό/ρατσιστικό, ξενοφοβικό και μισαλλόδοξο πολιτικό λόγο. Πρέπει επίσης να προβληματίσει ιδιαίτερα η καταγραφή περιστατικών βίας με ρατσιστικό κίνητρο από παλιότερες ή νεοπαγείς οργανωμένες ομάδες, με τρόπο δράσης που παραπέμπει σε άτυπες ρατσιστικές πολιτοφυλακές, ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες περιοχές. Έντονη τέλος ανησυχία προκαλούν μαρτυρίες για την παθητική στάση αστυνομικών οργάνων σε τέτοιου είδους περιστατικά, και μία διαφαινόμενη απροθυμία έγκαιρης παρέμβασης ή και στη συνέχεια αποτελεσματικής διερεύνησης για την αποκάλυψη των δραστών. Ακόμη περισσότερο, όταν αστυνομικοί φέρονται να προβαίνουν σε καταχρηστική άσκηση βίας με ρατσιστικά κίνητρα. **Η ανεξάρτητη αρχή επισήμανε** την επιτακτική ανάγκη να γίνει διεξοδική σε βάθος διερεύνηση του θέματος ώστε να καταπολεμηθεί άμεσα και δραστικά οποιαδήποτε εκδήλωση ρατσιστικής προκατάληψης ή βίας μέσα σε όργανα και θεσμούς της Ελληνικής Δημοκρατίας. Επίσης, να αποτραπούν αποφασιστικά οι απόπειρες υποκατάστασης της κρατικής εξουσίας, όταν μάλιστα λαμβάνουν συστηματικό και προγραμματικό χαρακτήρα. Πέραν της γενικής αυτής επισήμανσης, που φαίνεται να επαληθεύθηκε από τις ραγδαίες εξελίξεις του Σεπτεμβρίου 2013, η ειδική έκθεση του Συνηγόρου περιείχε σειρά προτάσεων για την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, ως εξής:

1. Για την καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας

Ο αριθμός των περιστατικών της έκθεσης καταδεικνύει την απόσταση μεταξύ της επίσημης καταγραφής από τις αστυνομικές αρχές και της πραγματικότητας του «σκοτεινού αριθμού» των ρατσιστικών επιθέσεων. Η πλειοψηφία των ρατσιστικών επιθέσεων, για διάφορους λόγους, είτε δεν καταγγέλλεται καθόλου, είτε καταγγέλλεται αλλά δεν καταγράφεται, είτε καταγράφεται αλλά όχι ως ρατσιστική. Η αδράνεια και απροθυμία αστυνομικών, η άρνηση σύλληψης δραστών ή καταγραφής περιστατικών και, από την πλευρά των θυμάτων, ο φόβος είτε της σύλληψης είτε του στιγματισμού και η πεποίθηση ότι δεν πρόκειται να δικαιωθούν, μοιάζουν με συγκοινωνούντα δοχεία. Σε κάθε περίπτωση πρόκειται για κλασική περίπτωση αθέατης εγκληματικότητας, στη μεγάλη έκταση της οποίας φαίνεται να συμβάλει η στάση και συμπεριφορά αστυνομικών και άλλων κρατικών οργάνων.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η αναγνώριση του ρατσιστικού φαινομένου είναι το πρώτο και απαραίτητο βήμα για την αποτελεσματική αντιμετώπισή του. Απαραίτητη προϋπόθεση για να εξασφαλισθεί η προστασία του δικαιώματος στην ασφάλεια κάθε προσώπου που διαμένει στη χώρα μας, ημεδαπού ή αλλοδαπού είναι η αστυνομία να καταγράφει άμεσα, ακόμη και αυτεπάγγελα τα σχετικά περιστατικά, και να διερευνά αποτελεσματικά τις καταγγελίες για άσκηση ρατσιστικής βίας. **Ο Συνήγορος πρότεινε** να δημιουργηθεί ένας συστηματικός, ολοκληρωμένος τρόπος καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής βίας που θα καλύπτει ολόκληρη την επικράτεια, και τα περιστατικά να δημοσιοποιούνται με την αυτονόητη απόκρυψη ονομάτων ή άλλων στοιχείων ταυτοπροσωπίας. Να δοθούν οδηγίες από το αρχηγείο της αστυνομίας για την πιθανολόγηση ρατσιστικού κινήτρου σε κοινά εγκλήματα. Να εκπαιδευθεί το προσωπικό όλων των αστυνομικών τμημάτων προκειμένου να αντιμετωπιστούν τυχόν στερεοτυπικές

προκαταλήψεις ώστε να μην σημειώνονται φαινόμενα αδιαφορίας κατά την υποδοχή καταγγελιών ή αδράνειας κατά τη διάρκεια επιθέσεων. Να συνεργαστεί η αστυνομία με τον Συνήγορο, τις κοινότητες των μεταναστών και με ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε θέματα καταπολέμησης του ρατσισμού, προκειμένου να ενθαρρυνθούν τα θύματα να απευθύνονται στις επίσημες αρχές.

2. Για την προσέγγιση της αστυνομικής διοίκησης

α. Για την πειθαρχική διερεύνηση περιστατικών όπου πολίτες καταγγέλλουν, είτε απευθείας είτε στον Συνήγορο, ρατσιστική συμπεριφορά αστυνομικών

Πέραν των αναφορών που χειρίστηκε ο Συνήγορος, η έκβαση της πειθαρχικής διαδικασίας γενικά για καταγγελίες όπου αστυνομικοί φέρονταν να επιδεικνύουν ρατσιστική συμπεριφορά, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ. για το 2012, είναι απογοητευτική. Ήτοι, η ολοκλήρωση της διερεύνησης επί συνόλου 22 περιπτώσεων, μόνο σε έξι από αυτές, με αποτέλεσμα την επιβολή προστίμου σε μία περίπτωση και τη θέση των λοιπών πέντε υποθέσεων στο αρχείο, αποτελούν διαδικασίες που δεν συνηγορούν ότι υπήρξε πραγματική βούληση για την ουσιαστική και αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου και την απόδοση ανάλογων ευθυνών. **Ο Συνήγορος επισήμανε** ότι αυτή η εκ των πραγμάτων δημιουργούμενη εικόνα ατιμωρησίας είναι ανάγκη να ανατραπεί δραστικά και να ανασκευαστεί πειστικά, για την ίδια την αξιοπιστία της αστυνομίας και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην αμερόληπτη κρίση της αλλά και στη δικαιοκρατική τους αντιμετώπιση.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η έλλειψη εμπιστοσύνης των θυμάτων στο κράτος δικαίου σχετίζεται άμεσα με την αναποτελεσματικότητα του μηχανισμού προστασίας των δικαιωμάτων **και πρότεινε:** η αστυνομία να ενεργοποιεί και να διεκπεραιώνει με ταχύτητα, πληρότητα και διαφάνεια τη διαδικασία πειθαρχικής διερεύνησης καταγγελιών κατά αστυνομικών οργάνων. Συγκεκριμένα:

- η προκαταρκτική διοικητική εξέταση να αποκτήσει τον πραγματικό της χαρακτήρα της συλλογής στοιχείων και η έρευνα να μην παραμένει εκκρεμής επί εξαιρετικά μακρό διάστημα

- η εξέταση όλων των μαρτύρων, η αναγκαία αμεροληψία, η πλήρης αιτιολογία να αποτελούν απαρέγκλιτο κανόνα των εσωτερικών διαδικασιών της αστυνομίας

- να λυθεί το ζήτημα όχι μόνον της αποτελεσματικής λειτουργίας αλλά και της ανεξαρτησίας των προβλεπόμενων από τον ν. 3938/2011 -αλλά μη λειτουργούντων- Γραφείων Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας. Το ίδιο ισχύει και για την προβλεπόμενη στον ίδιο νόμο Επιτροπή αξιολόγησης των σχετικών καταγγελιών, η λειτουργία της οποίας είναι κρίσιμη για την επανεξέταση υποθέσεων μετά την έκδοση σχετικών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

β. Για τις υπηρεσίες αντιμετώπισης ρατσιστικής βίας

Ο Συνήγορος του Πολίτη σημείωσε ως θετική εξέλιξη τη σύσταση εξειδικευμένων υπηρεσιών της αστυνομίας, που άρχισαν να λειτουργούν τον Ιανουάριο 2013, για την ουσιαστική διερεύνηση των ρατσιστικών επιθέσεων και πρότεινε πέρα από την κατάλληλη στελέχωση των Υπηρεσιών Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας, τη διεύρυνση της αποστολής τους ώστε να συμπεριλάβει και άλλα κριτήρια διάκρισης όπως η αναπηρία, ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου. Επίσης ο Συνήγορος πρότεινε να θεσπιστεί υποχρεωτική διερμηνεία αλλά και ειδική διαδικασία διερεύνησης, λ.χ. εξατομικευμένη εκτίμηση κάθε περίπτωσης καταγγελίας μέσω ατομικής αξιολόγησης, που θα διασφαλίζει τη μέριμνα και τον ειδικό χειρισμό των θυμάτων ρατσιστικής διάκρισης, ώστε να μην στιγματίζονται περαιτέρω από την επαφή τους με τα αστυνομικά όργανα, κατά τις ειδικές προβλέψεις του ευρωπαϊκού δικαίου (Οδηγία 2012/29/ΕΕ για την προστασία θυμάτων εγκληματικότητας).

γ. Για τα συνταγματικά όρια της επιχείρησης «Ξένιος Ζευς»

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η επιχείρηση «Ξένιος Ζευς» είναι προβληματική όσον αφορά την τήρηση δύο θεμελιωδών συνταγματικών αρχών, της αρχής της αναλογικότητας και της απαγόρευσης των εθνοφυλετικών διακρίσεων. Η επιχείρηση παρουσιάζει, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της αστυνομίας, μια συστηματική προφανή δυσαναλογία (20 προς 1) μεταξύ του αριθμού των ανθρώπων που προσήχθησαν για έλεγχο στοιχείων και αυτών που τελικά συνελήφθησαν για παραβάσεις του νόμου σχετικά με τη νόμιμη είσοδο και παραμονή στη χώρα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε επανειλημμένα στο παρελθόν επισημάνει τον **καταχρηστικό χαρακτήρα των προσαγωγών**, όταν δεν υπάρχει εξατομικευμένη υπόνοια τέλεσης αδικήματος. Στο πλαίσιο του «Ξένιου Δία» παρατήρησε ότι προσάγονται και αλλοδαποί που διαθέτουν ισχυρό τίτλο διαμονής στην χώρα. Είναι απολύτως αντιφατικό το μήνυμα της πολιτείας, την ίδια στιγμή που συστήνει ειδικές υπηρεσίες για την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας, να καλλιεργεί στερεότυπα στοχοποίησης του «άλλου», του εθνοφυλετικά «διαφορετικού».

Ο Συνήγορος συνεπώς πρότεινε να επανεξετασθεί η επιχείρηση «Ξένιος Ζευς» συνολικά από πλευράς αναλογικότητας, να σταματήσουν οι καταχρηστικές προσαγωγές μεταναστών που διαθέτουν ισχυρό τίτλο διαμονής στην χώρα, όταν δεν υπάρχει εξατομικευμένη υπόνοια αδικήματος βάσει συγκεκριμένης συμπεριφοράς, το κλιμάκιο ελέγχου να περιλαμβάνει αστυνομικούς των Διευθύνσεων Αλλοδαπών, να αξιοποιηθεί η σύγχρονη ηλεκτρονική τεχνολογία ώστε τα κλιμάκια ελέγχου να είναι σε θέση να προβαίνουν επιτόπου σε άμεση ηλεκτρονική διασταύρωση τυχόν στοιχείων που αμφισβητούνται και να εκπαιδευθούν όλοι οι αστυνομικοί στην αντιρατσιστική αστυνόμευση ώστε να μη δημιουργείται προφίλ υπόπτου βάσει ρατσιστικής διάκρισης (racial profiling), σύμφωνα με τις σχετικές κατευθύνσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης.

3. Για το νομικό πλαίσιο

Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι αποτελεί υποχρέωση της χώρας μας να συμμορφωθεί με το περιεχόμενο της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Ευρωπαϊκού

Συμβουλίου αναφορικά με την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση μέσω του ποινικού δικαίου των εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκληματικών ενεργειών με ρατσιστικό κίνητρο, ιδίως από δημόσια όργανα, προϋποθέτει τη θέσπιση ενός σύγχρονου και λειτουργικού νομοθετήματος. Η χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους στα θύματα του ν. 927/1979 και του ν. 3304/2005 δεν έχει εφαρμοστεί στην πράξη ενώ κενό προστασίας υφίσταται για τους ουσιώδεις μάρτυρες σε περιστατικά ρατσιστικής βίας.

Επίσης, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι η ανεπάρκεια και αναποτελεσματικότητα του τότε υφιστάμενου πλαισίου του ν.927/1979 δια της ουσιαστικής αχρησίας του στην πράξη για διάστημα πέραν των 30 ετών, καθιστά αναγκαία για την επιτυχία της απαιτούμενης νέας νομοθετικής πρωτοβουλίας τη συνεκτίμηση των εξής προϋποθέσεων:

1. δράστες και θύματα να γνωρίζουν επαρκώς την ύπαρξη του νόμου
 2. να ενθαρρύνεται η καταγγελία των επιθέσεων και η παροχή προστασίας
 3. να εξασφαλίζεται η επιμελής αστυνομική διερεύνηση των περιστατικών
 4. να διασφαλίζεται η συνεπής εισαγγελική και δικαστηριακή πρακτική κατά την εφαρμογή του νόμου
 5. να δίδεται επαρκής και συστηματική δημοσιότητα σε τέτοιες υποθέσεις.
- Πιστεύω ότι οι παραπάνω προϋποθέσεις είναι επίκαιρες ακόμη σήμερα.

4. Για το ρατσισμό και την ξενοφοβία στα σχολεία

Τέλος, η έκθεση περιείχε και διαπιστώσεις ως προς τη σχολική κοινότητα, καταδεικνύοντας την έλλειψη ολοκληρωμένης παιδαγωγικής αντίδρασης του σχολείου που εξαντλείται στη ρηματική καταδίκη συμπεριφορών και στην απλή επιβολή κυρώσεων ή συστάσεων. **Ο Συνήγορος πρότεινε** την ολοκληρωμένη συζήτηση στο σχολείο, να στηριχθούν οι εκπαιδευτικοί από το υπουργείο, να υπάρξουν στο σχολείο διαδικασίες επίλυσης συγκρούσεων με τη συμμετοχή των ίδιων των μαθητών και γενικότερα στοχευμένες δράσεις εκπαίδευσης σε δικαιώματα και προώθηση της δημοκρατικής συμμετοχής κι ευαισθητοποίησης.

Εξελίξεις μετά την ειδική έκθεση

Η δημοσιοποίηση της ειδικής έκθεσης του Συνηγόρου για τη ρατσιστική βία τον Σεπτέμβριο του 2013 συνέπεσε με την άσκηση διώξεων κατά μελών της Χ.Α. και συνέβαλε στην ευρεία δημοσιότητα που δόθηκε σε ρατσιστικές επιθέσεις κατά αλλοδαπών. Η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛ.ΑΣ. κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας διερεύνησε περιπτώσεις συμμετοχής αστυνομικών οργάνων σε επιθέσεις οργανωμένων ομάδων κατά αλλοδαπών και στη σχετική διαδικασία έδωσε κατάθεση ο αρμόδιος Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου κ.Β.Καρύδης. Στοιχεία ρατσιστικών επιθέσεων από την ειδική έκθεση του Συνηγόρου και τις συγκεκριμένες αναφορές της σε καταγγελίες στο Δίκτυο Καταγραφής των ΜΚΟ ή στα ΜΜΕ ξεκίνησαν να ερευνώνται από διάφορες υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. Η πρώτη άρα και βασική συμβολή της συγκεκριμένης έκθεσης ήταν στην τεκμηρίωση του φαινομένου της ρατσιστικής βίας.

Παράλληλα, υπήρξε πριν λίγους μήνες τροποποίηση της σύστασης της Επιτροπής του Ν.3938/11 με αρμοδιότητα την αξιολόγηση περιστατικών αυθαιρεσίας από αστυνομικά όργανα. Στην Επιτροπή προβλέφθηκε να συμμετέχει ως παρατηρητής εκπρόσωπος του Συνηγόρου του Πολίτη. Πρόκειται για σημαντικό βήμα διαφάνειας, ωστόσο η Επιτροπή δεν έχει ποτέ συγκροτηθεί και λειτουργήσει από το 2011 που προβλέφθηκε για πρώτη φορά μέχρι σήμερα.

Ο Συνήγορος θα εμμείνει στην εφαρμογή του συνόλου των προτάσεών του. Ήδη επανήλθε τη χρονιά αυτή στο θέμα της προστασίας των θυμάτων και ουσιωδών μαρτύρων ρατσιστικής βίας, επισημαίνοντας το κενό προστασίας λόγω αφαίρεσης του συγκεκριμένου άρθρου αδειών για ανθρωπιστικούς λόγους από τον νέο μεταναστευτικό κώδικα (Ν.4251/2014). Το κενό καλύφθηκε στη συνέχεια προσωρινά με κοινή υπουργική απόφαση κατ'εξουσιοδότηση του νόμου αυτού και ο Συνήγορος επεσήμανε προς το ΥΠΕΣ ότι τα δικαιολογητικά που ζητούσε, μεταξύ αυτών «έγγραφο της αρμόδιας εισαγγελικής αρχής ότι έχει ασκηθεί ποινική δίωξη», τελούσαν –και τελούν ακόμη- σε αναντιστοιχία με τις προϋποθέσεις χαρακτηρισμού των θυμάτων και ουσιωδών μαρτύρων εγκληματικών πράξεων που θέτει η ΚΥΑ. Για την προστασία θύματος ή μάρτυρα ρατσιστικής βίας αρκεί να έχει διαταχθεί προκαταρκτική εξέταση. Απομένει να δούμε πώς θα εφαρμοστεί η επελευθερωτική τροποποίηση αυτή από τις εισαγγελικές αρχές.

Η σημαντικότερη νομοθετική μεταβολή ήταν η ψήφιση βεβαίως του αντιρατσιστικού νόμου, του οποίου το πρώτο σχέδιο νόμου εκκρεμούσε από το 2011. Ο Συνήγορος στην ειδική έκθεση του είχε τονίσει την ανάγκη να αναμορφωθεί ο ν.927/79 σύμφωνα με το περιεχόμενο της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση μέσω του ποινικού δικαίου των εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας, καθώς και των εγκλημάτων που τελούνται με ρατσιστικά κίνητρα. Και θεωρούμε σημαντικό και από πλευράς παιδευτικής ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου συμπεριλαμβάνονται στο νέο αντιρατσιστικό νόμο 4285/2014. Και εννοώ την παιδευτική λειτουργία προς τα όργανα επιβολής του νόμου για το τι συνιστά απαγορευμένη διάκριση κόντρα σε κοινωνικά στερεότυπα.

Για τον Συνήγορο ως Αρχή καταπολέμησης των διακρίσεων, πέρα από τις προβλέψεις του ποινικού νόμου, σημασία έχει η απονομιμοποίηση του ρατσισμού και του ρατσιστικού λόγου, που δεν συνιστούν απλώς μια κατηγορία αδικημάτων αλλά ένα σύνθετο φαινόμενο που υπονομεύει την ίση ανθρώπινη αξία και τα θεμέλια του ίδιου του κράτους δικαίου.

Για την πλήρη απονομιμοποίησή του στο εσωτερικό του κρατικού μηχανισμού και στο λόγο κάθε δημόσιου λειτουργού χρειάζεται βεβαίως η συνεργασία όλων, δικαστικών και ακαδημαϊκών λειτουργών, επιστημονικών συλλόγων και οργανώσεων των πολιτών. Γι'αυτό σας ευχαριστώ για την ευκαιρία να συμμετάσχω στη σημερινή εκδήλωση.